

Levéltári Szemle 2020/3. szám

A Levéltári Szemle 3. száma színes tartalommal, több szakkérdést érint. A lapszámot bevezető tanulmány a jelen egyik fontos szakmai aktualitását, a levéltári törvény és a rá vonatkozó végrehajtási rendeletek változásait taglalja (Bényei Balázs). Az egyházi levéltárak témaköréhez tartozik a Váci Püspöki és Káptalani Levéltár digitalizáló munkáját és honlapját bemutató írás (Papanek Ferenc), amely az egyházi levéltárak e-kutatási szolgáltatásait bemutató sorozat része, valamint a Bőle Kornél OP irathagyatékáról készült ismertetés (Gilányi Magdolna), amely a szétszóródott szerzetesi iratanyag fellelésének nehézségeibe is bevezeti az olvasót. A levéltári kiadványok lehetséges műfajait a korszerű kiadványkészítés jegyében tárgyaló írás (Kovács Eleonóra) mellett, a vállalati iratok gyűjtésének szabályozásáról és intézményei kereteit ismertető tanulmány (Köcze László), valamint két levéltár-történeti írás gazdagítja még a füzet tartalmát. A Trianon emlékéhez kapcsolódóan Bihar megye levéltára és levéltárosai sorsát tárgyaló tanulmányt olvashatunk (Szálkai Tamás). A jelen eseményeinek levéltár-történeti tényé válását mutatja be a restaurátor szemével a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltárában bekövetkezett katasztrófa utáni mentés eseményeinek rögzítése (P. Holl Adrien).

Bényei Balázs: A levéltári törvény és végrehajtási rendeleteinek módosítása a gyakorlatban

A közelmúltban több jogszabály is foglalkozott a levéltári törvény, valamint az arra vonatkozó végrehajtási rendeletek módosításával. A tanulmány témánként haladva tekinti át a legfontosabb változásokat, foglalkozik – többek között – a GDPR bevezetése nyomán szükségessé vált kutathatóságra vonatkozó módosításokkal. Kitér az önálló, új levéltári kategóriaként megjelenő felsőoktatási levéltárakra. Ismerteti az egyházi levéltárak gyűjtőkörét érintő intézkedéseket. Szót ejt a közfeladatot ellátó szerveknél történő iratkezelést érintő módosulásokról, így a kényszerselejtezés eljárásának szabályozásáról, az éves selejtezések rendjéről, a selejtezési idők megállapításáról. Fentiek mellett – ahogy arra a tanulmány kitér – a jogszabály-módosulások érintették a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) ügyintézését is, mivel az intézményt 2020. július 1-jétől kezdődően az elektronikus ügyintézésre kötelezett szervek körébe utalták.

Gilányi Magdolna: Bőle Kornél OP irathagyatéka

A két világháború közötti időszak mára méltatlan módon mellőzött jelentős szerzetes tudósa volt a domonkos rendi Bőle Kornél. A szombathelyi rendház felszámolása után csupán iratanyagának töredékét tudta összegyűjteni, amely később, hányattatott sorsot követően, a sárvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény részévé vált. Ugyanakkor további személyes iratai kerültek elő az MNL Országos Levéltára, valamint az MNL Vas Megyei Levéltára anyagából is. A domonkos rend magyarországi történetének kutatását pontosan ez teszi nehezzé, hogy iratanyaga szétszóródott, s jelentős részének fellelhetősége a mai napig sem ismert, annak ellenére sem, hogy a 2001-ben felállított sárvári intézmény mindent megtesz az iratanyagok összegyűjtése érdekében. A fentiek miatt különösen is fontos az előkerült szerzetesi irathagyatékok tudományos feldolgozása.

Köcze László: Vállalati iratok gyűjtése I. – Szabályozások és intézményi keretek a gépipari vállalatok példáján

Magyarországon 1950-től kezdődően került sor olyan lépésekre, amelyek a vállalati iratok szisztematikus begyűjtését és megőrzését célozták. Ezzel párhuzamosan megszülettek az első olyan rendeletek is, amelyek a vállalati iratselejtezés és iratmegőrzés mikéntjét rögzítették. A vállalati iratok kezelésének ellenőrzése és begyűjtése a Levéltárak Országos Központjára hárult. Később a feladat egy részét a Munkásmozgalmi Intézet vette át, majd 1953-ban létrejött a Központi Gazdasági Levéltár. Ez utóbbi 1961-ben bekövetkezett megszüntetését követően az általuk őrzött anyag a Magyar Országos Levéltár, valamint a megyei levéltárak őrizetébe került, ami az egyes vállalatok iratanyagának feldarabolódásához vezetett. A helyzeten tovább rontott az Új Magyar Központi Levéltár felállítása, mivel így az egyes levéltárak illetékességi körének elkülönítése még bonyolultabbá vált. A tanulmány a fenti folyamatot mutatja be lépésről-lépésre a gépipari vállalatok példáján keresztül.

Kovács Eleonóra: Kompetencia – „nyersanyag” – igények – A levéltári kiadványok lehetséges műfajai nyomtatásban és elektronikusan

A tanulmány együttgondolkodásra ösztönző céllal született, és a levéltári könyvkiadás jelenlegi kérdéseit, problémáit gyűjti csokorba, annak jegyében, hogy a levéltárak olyan utat tudjanak kijelölni maguknak a jövőre nézve, ami professzionális, az intézményeken belül egységes (és sok olvasóhoz eljutó) kiadványokhoz vezet. A szerző nem csupán kérdéseket tesz fel, de megoldási javaslatokat is kínál, rámutatva egyúttal azokra az előnyökre, amelyekkel a levéltárak rendelkeznek, s amelyeket fontos kiaknázni a különböző publikációk létrehozása során. A kiadványok műfajai, a tervszerű, korszerű köteteket eredményező és a levéltárosokat is ösztönző kiadványi munka, a kiadványkészítés és az értékesítés főbb kérdései egyaránt megjelennek a tanulmányban.

Papanek Ferenc: Digitalizálás és honlapkészítés a Váci Püspöki és Káptalani Levéltárban

A 21. században egyre inkább szükségessé válik, hogy az intézmények, így a levéltárak is, megjelenjenek a digitális világban. A Váci Püspöki és Káptalani Levéltár (VPKL) is érzekelte ezt a kutatói igényt, ezért 7 évvel ezelőtt megszületett első honlapja. Kezdetben a honlap tájékoztató funkciójú volt, az intézmény segédleteit jelenítette meg. Következő lépésként kialakították a levéltár digitalizáló műhelyét, ahol a digitális tartalmak létrehozása fotózással valósult meg. A munka nyomán felállított elektronikus kutatási rendszer a kezdetektől nagy népszerűségnek örvendett, kihasználtsága folyamatos, dinamikus emelkedést mutat. A szerző konklúziójában arra jut, hogy a VPKL weblapja és E-kutatás rendszere beváltotta a hozzá fűzött reményeket, és érdeklődők sokaságának biztosít kényelmes, gyors, egyszerű kutatási lehetőséget az internet segítségével.

P. Holl Adrien: A restaurátor szemével – Katasztrófa utáni mentés a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltárában

2019. január 23-án tűz-, majd az oltás következtében vízkár érte a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltárának iratállományát. Az állomány mentésében Budapest Főváros Levéltára restaurátor szakemberei is részt vettek. Elsőként 5 iratfolyóméternyi

iratanyag azonnali átszállításáról és szárításáról gondoskodtak, majd március elejéig a teljes levéltári állomány (850 ifm) átszállítása és szakszerű kezelése is megtörtént. A mentés második ütemében a Ráday Könyvtár muzeális könyvanyaga (447 fm) is a BFL raktáraiban nyert elhelyezést. A veszélyhelyzet rávilágított arra, hogy bár Magyarországon a mentéshez szükséges szakmai tudás és emberállomány rendelkezésre áll, ám hiányoznak a szükséges nagy teljesítményű berendezések, valamint az egységes katasztrófakezelési protokoll, amelyek beszerzése, kidolgozása a levéltárak közös érdeke lenne.

Szálkai Tamás: Trianon árnyékában – Bihar megye levéltára és levéltárosai

Nagyvárad román megszállását követően a magyar közigazgatás megszűnt, a tiszti kar többsége elmenekült, ám Bihar vármegye levéltára és munkatársai a helyükön maradtak, egészen 1923-ig. A levéltárat 1928-ban pénzért vásárolta vissza a magyar hatóság, amelyet ezután Berettyóújfaluban – a csonka megye központjában – helyeztek el. A második bécsi döntés után visszakerült Nagyváradra, ahonnan 1944-ben menekíteni kezdték, eközben nagy veszteségek érték. A háború végén Berettyóújfaluban helyezték el, ott kezdték meg a rendezését. Az 1950-ben végrehajtott megyerendezés során Hajdú és Csonka-Bihar megyét összevonták, székhelye Debrecen lett. Bihar megye levéltárát is ide szállították és elhelyezték az új törvényhatóság: Hajdú-Bihar megye levéltárában.